

Mojżesz, sługa Boży, prawodawca i wychowawca narodu, nie wszedł do ziemi obiecanej, choć bardzo tego pragnął. Zmarł u progu wolności na górze Newo, ze szczytu której mógł dojrzeć krainę swych marzeń. Miejsce jego grobu nie jest znane.

Na czele pokoleń Izraela gotowych do przejścia Jordanu stanął służebny i uczeń Mojżesza, wojenny przywódca Jozue (Jehoszua bin Nun) z pokolenia Efraim. Pokolenia izraelskie pod wodzą Jozuego zdobyły i zasiedliły krainę Kanaan, obiecaną przez Boga ich przodkom. Na wschód od Jordanu osiadły pokolenia Reuwen, Gad i część pokolenia Menasze, na zachód od Jordanu pokolenia Jehudah, Szymon, Beniamin, Efraim, Dan, Isachar, Zewulun, Aszer, Naftali i reszta pokolenia Menasze.

Pokoleń było dwanaście. Jednakże, jak widać, ich imiona nie zawsze się pokrywają z imionami synów Jakuba, brak imion Józef i Lewi. Wynika to stąd, że nie Józef, lecz jego dwaj synowie Efraim i Menasze stali się protoplastami oddzielnych pokoleń izraelowych. Natomiast pokolenie Lewi nie brało udziału w podziale ziemi obiecanej, albowiem jego członkowie pełnili z woli Boga służbę kapłańską (potomkowie Aarona, brata Mojżesza) oraz służbę pomocników kapłańskich, tzw. lewitów.

Kraina Kanaan stała się odtąd Ziemią Izraela — Erec Izrael. Powstało państwo żydowskie rządzone na początku przez sędziów, a następnie przez królów. Państwo żydowskie powstałe na 1400—1300 lat przed nową erą przechodziło różne koleje losu.

W okresie Sędziów główna uwaga zwrócona była na wewnętrzne umocnienie i konsolidację młodego państwa, na obronę jego kruchej jeszcze jedności i całości. Osłabiała je bowiem rywalizacja międzyplemienna i wciąż silne jeszcze wpływy otaczającego je zewsząd bałwochwalstwa. Wciąż silne też były zagrożenia ze strony niektórych sąsiadów, szczególnie uporczywe walki musiano staczać z nielicznym, lecz wojowniczym, plemieniem Filistynów (Pelisztim), które zajmowało niewielki skrawek wybrzeża na południu w okolicach dzisiejszej Gazy. Od nazwy tego ludu pochodzi używane po dziś dzień określenie geograficzne całej ziemi Izraela — Palestyna.

Potrzeba umocnienia jedności państwa, jego autorytetu i siły obronnej podyktowała powołanie władzy królewskiej. Pierwszy król Saul (Szaul) (1020—1004 starej ery) pochodził z pokolenia Beniamin. Aliści dopiero królom z dynastii judejskiej (z pokolenia Jehudah) — Dawidowi

(1004—965) i Salomonowi (965—928) udało się osiągnąć zamierzone cele. Zagrożenie Filistyńskie zostało całkowicie zlikwidowane, siła państwa umocniona, wzrósł niepomiernie autorytet dynastii i państwa wewnątrz kraju i na zewnątrz. Król Dawid zasłynął jako zwycięski dowódca wojenny i jako wierny sługa Boga, autor natchnionych i po dziś dzień śpiewanych w synagogach i kościołach wielu wyznań — psalmów. Król Dawid ustanowił Jerozolimę jako stolicę państwa, budując umocnienia na jednym ze wzgórz tego miasta, na wzgórzu Syjon. Król Salomon (Szelomoh) zapewnił państwu długie lata pokoju, dobrobytu i sławy, prowadząc mądrą politykę wewnętrzną i zagraniczną. Z rozmachem kontynuował rozpoczętą przez ojca budowę Jerozolimy, wznosił wspaniałą świątynię na sąsiadującym ze wzgórzem Syjon wzgórzu Morijah, a także pyszny pałac królewski, w którym przyjmował wielu monarchów z bliskich i dalekich krajów. Zbudował wielką flotę na Morzu Czerwonym. Zasłynął jako mądry i sprawiedliwy sędzia i jako myśliciel i poeta, autor Pieśni nad Pieśniami oraz filozoficznych ksiąg, księgi Eklezjastesa (Kohelet) i księgi Przypowieści (Miszlej).

Okres panowania królów Dawida i Salomona był złotym wiekiem państwa żydowskiego i złotym wiekiem judaizmu.

Niestety podział królestwa Dawida i Salomona na dwa odrębne królestwa (928—926), na Judeę ze stolicą w Jerozolimie i Izrael ze stolicą w Samarii (Szomron), osłabił ich siłę i zdolność obronną. Położone na odwiecznym szlaku wojennym między stale rywalizującymi ze sobą wielkimi ośrodkami gospodarczymi, politycznymi i militarnymi Wschodu, Mezopotamią (Asyria, Babilonia, Persja) i Egiptem, podlegały ich naporowi i hegemonii.

W roku 722—720 królestwo Izrael upadło zdobyte przez wojska imperium asyryjskiego. Ówczesnym obyczajem zdobywcy uprowadzili mieszkańców królestwa Izrael — dziesięć pokoleń izraelskich. Los tych pokoleń nie jest znany.

Potężnej Asyrii nie udało się jednakże nigdy zdobyć Jerozolimy. Wszystkie próby podbicia państwa Judejskiego podejmowane przez władców asyryjskich rozbiły się pod murami stolicy. Aliści po upadku królestwa Izrael królom Judei było coraz trudniej utrzymać niepodległość swego niewielkiego państwa. W latach 597—586 wojska imperium babilońskiego, które uprzednio podporządkowały sobie potężną Asyrię, a także wielki i bogaty Egipt, zdobyły pod wodzą Nabuchodonozora Jerozolimę. Ludność Judei została wygnana, świątynia jerozolimska grabiona i zburzona.

Po około pięćdziesięciu latach upadło także imperium Babilonii pod ciosami nowej siły —

imperium Persji i Medii. Edykt króla Persji Kyrosa (Koresz) pozwolił Żydom na powrót z diaspory babilońskiej do ojczyzny i na odbudowę świątyni jerozolimskiej. Szczególną rolę w odbudowie odrodzonego państwa żydowskiego odegrał przywódca żydowski Nechemiasz. W dziedzinie duchowej podobną rolę odegrał uczony żydowski Ezdrasz zwany Pisarzem (Ezra Hasofer).

W całym wielowiekowym okresie istnienia państwa żydowskiego, zarówno w epoce Sędziów, w epoce jednolitego królestwa, jak i w epoce państwa podzielonego ogromną rolę w tym państwie spełniali prorocy. Prorocy nie byli ani kapłanami, ani ludźmi posiadającymi władzę, cieszyli się jednakże ogromnym autorytetem wśród ludu i nierzadko mieli także znaczący wpływ na postępowanie i królów, i kapłanów. Często prorocy byli prześladowani przez władców i spełniali swoje posłannictwo z narażeniem wolności i życia.

Prorocy, „boży ludzie”, skromni i odważni, stali na straży zasad wiary mojżeszowej, bronili słabych przed niesprawiedliwością możnych, byli głosem Boga i głosem sumienia. Strzegli wiary ojców nie tylko przed ciągle groźnymi wpływami wszechobecnego dookoła bałwochwalstwa i barbarzyństwa, lecz także przed wypaczaniem humanistycznych treści judaizmu i kapłańskimi tendencjami formalizowania wiary. Ich wizje i ich dzieła świadczą o tym, że byli to często dalekowzroczni myśliciele, którzy swoimi czynami i słowami rozwijali i wzbogacali wiarę, zwracając coraz większą uwagę na zawarte w niej wartości uniwersalne.

Po powrocie z diaspory babilońskiej i odrodzeniu państwa żydowskiego przystąpiono do odbudowy świątyni jerozolimskiej — centrum duchowego judaizmu, a także do zbierania i porządkowania pism, zapisów i kronik, które powstawały w ciągu wieków i stanowiły dorobek i fundament wiary mojżeszowej. Według tradycji tę podstawową i wiekopomną pracę podjęli uczeni mężowie zasiadający w Wielkim Zgromadzeniu (Hakneset Hage- dolah) pod kierownictwem Ezdrasza. Dzięki ich pracy powstała Biblia.

Biblia hebrajska (TANACH) składa się z trzech zbiorów ksiąg, liczących razem 38 tomów. Zbiór pierwszy TORAH (Nauka) składa się z pięciu tomów (Pięcioksiąg Mojżeszowy). Zbiór drugi, zwany NEWIIM (Prorocy), zawiera 21 tomów. Zbiór trzeci, zwany KETUWIM (Pisma), zawiera 12 tomów. W skład Biblii wchodzi i pełen realizmu epos o narodzinach narodu i jego monoteistycznej wiary (Pięcioksiąg); i nabrzmiałe poezją, muzyką i barwą wizje i przestrogi proroków (Izajasz, Ezechiel); i wspaniałe hymny na część Boga jedynego (Psalmy); i piękna liryka Pieśni nad Pieśniami; i wzruszające dramaty losu człowieczego (Job) i losu narodu (Treny); i pełne mądrości i spokoju rozważania filozoficzne (Eklezjastes, Przypowieści). Język Biblii jest bogaty, klarowny, barwny, o zmiennym, dostosowanym do treści rytmie i melodyjności; język Biblii po dziś dzień nie stracił nic ze swej żywotności i świeżości. I dziś jak ongi język Biblii rozbrzmiewa we wsiach i miastach Izraela.